

Moji učitelé geometrie

VII. Občanské postoje mých učitelů

In: Zbyněk Nádeník (author); Jindřich Bečvář (author): Moji učitelé geometrie. (Czech). Praha: Matfyzpress, 2011. pp. 273–283.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/402176>

Terms of use:

© Zbyněk Nádeník

© Matfyzpress

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

VII. OBČANSKÉ POSTOJE MÝCH UČITELŮ

A. Ladislav Seifert, Bohumil Bydžovský, Eduard Čech

Vzpomínal jsem na své učitele geometrie: Eduarda Čecha, Bohumila Bydžovského, Josefa Pithardta, Ladislava Seiferta, Jana Vojtěcha a Františka Vyčichla. Z nich třetí až pátý byli mými nepřímými učiteli už na prostějovské reálce, když jsem studoval z jejich učebnic. S ostatními a s L. Seifertem jsem se setkal osobně až na přírodovědeckých fakultách v Brně a v Praze od znovuotevření českých vysokých škol v roce 1945.

Dosud jsem psal téměř výlučně o geometrické práci svých učitelů. Ale mé vzpomínky sahají – nikoliv u všech – i k jejich občanským postojům. O nich nyní napíši.

* * *

O politických názorech Pithardtových a Vojtěchových a jejich případném občanském působení mi není známo vůbec nic.

Totéž musím říci o L. Seifertovi. Vybavuji si ho jako zcela oddaného své vědě – geometrii, patrně nanejvýš spokojeného v tichosti své pracovny. Nepřekvapilo by mě, kdybych se ještě někdy dočetl, že se stranil veřejného života.

Kritické únorové dny 1948 ho zastihly jako rektora Masarykovy univerzity. Protože jsem za nich byl v Brně, dobře si pamatuji, že nedošlo k protestům brněnských vysokoškoláků a vedení brněnské univerzity nepostihlo, co zasáhlo rektorát Karlovy univerzity. Kdo by z toho soudil na letargii brněnských studentů, velmi by pochybil. S komunistickým proudem se srazili už o dva roky dříve, příčinou byla přednáška majora generálního štábu Vladimíra Šoffra 5. února při zahájení nového vysokoškolského předmětu *Nauka o obraně státu*. V ní V. Šoffr přirovnal lidskou společnost k „atomu, v němž elektrony proudí kolem jádra, kolem intelektu“.¹ Tato zmínka stačila, aby V. Šoffr v přednáškách nemohl pokračovat (a byl vystaven dalším nepříjemnostem) a aby se v brněnských ulicích objevili dělníci i studenti a došlo ke srážkám; Lidové milice se činily. Z vlastní zkušenosti mohu dosvědčit, že ne všichni, kdo vyšli – či musili vyjít – z brněnské Zbrojovky, byli naladěni proti studentům. Je velká chyba, že brněnské události jsou zapomenuty; s jejich připomenutím jsem se v řadě posledních let setkal pouze v krátkém dopisu čtenáře Lidových novin (Miroslava Jandáska z Brna) otištěném v nich 3. června 2010 na straně 11. Byly předzvěstí února 1948.

* * *

B. Bydžovský byl – jak jsem slýchal – sociální demokrat. Když v červnu 1948 Československá strana sociálně demokratická „splynula“ s komunistickou, B. Bydžovský zůstal mimo.

¹ Cituji podle časopisu *Dnešek*, II. roč., č. 9 z 29. května 1947.

Ale stále pochybuji, zda v první polovině roku 1948 jednal správně. V roce 1947 byl rektorem Karlovy univerzity. Ještě v prosinci byl novým rektorem zvolen Karel Engliš (1880–1961) – viz František Vencovský (1923–2006)²: *Karel Engliš*.³ V této biografii je popsáno, jak Jiří Pelikán (1923–1999) jako předseda Akčního výboru Národní fronty na vysokých školách v Praze donutil K. Engliše k rezignaci (a jak byl K. Engliš později těžce diskriminován). Stalo se tak krátce před oslavami 600. výročí založení Karlovy univerzity, na nichž se očekávala velká zahraniční účast.

Pro B. Bydžovského bylo jistě velmi lákavé reprezentovat Karlovu univerzitu při jejím jubileu, a tak přehlédl okolnosti, za nichž se stal znovu rektorem.⁴

Nevím – a ovšem se nikdy nedozvím – zda si B. Bydžovský připustil otázku, kdo mu umožnil cestu k druhému rektorskému období, a tak reprezentovat Karlovu univerzitu při jejím jubileu. Kdyby byl odmítl stát se opět rektorem – třeba ze zdravotních důvodů, vždyť brzy po oslavách se z těchto důvodů musel úřadu vzdát – byl by si získal velké sympatie těch intelektuálů, kteří tenkrát i později viděli v událostech z února 1948 neštěstí s nedozírnými následky.

Nyní přepíši čtyři odstavce ze strany 11 brožurky z roku 1998, kterou jsem citoval na začátku V. části:

Při oslavě 80. narozenin B. Bydžovského v roce 1960 byl hlavním řečníkem Josef Metelka (1912–1979), Bydžovského žák a profesor Palackého univerzity v Olomouci. Jeho projev byl ještě v témže roce otištěn v členském časopisu *Jednoty Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*. Obsahuje dobové hodnocení významného postavení, do kterého se B. Bydžovský vrátil po kritických událostech z února 1948:

A bylo to také jméno a autorita B. Bydžovského, jeho důstojné, nekolísající a jednoznačné vystupování, které pomohly tehdy desítkám našich vynikajících poctivých, avšak desorientovaných vědců najít rychle správnou cestu po jeho příkladu.

² Posmrtné vzpomínky v *Hospodářských novinách* a v *Respektu* č. 29 z 10. a 17. až 23. července 2006.

³ Brno, Boskovice, 1993, 164 stran.

⁴ V univerzitním archivu jsem měl v ruce písemnosti, z nichž se dalo soudit, že tehdejšímu ministerskému předsedovi Klementu Gottwaldovi byla Pelikánova horlivost až nevídaná. V obrazové příloze ve Vencovského knize je Pelikánův dopis z 27. II. 1948 rektorovi K. Englišovi a výměr k vystěhování z Prahy datovaný 28. VIII. 1952.

Pelikánův životopis stručně zachycují Josef Tomeš a kol.: *Český biografický slovník XX. století* (Praha, 1999). Viz též noticku zn. *spa.* o Pelikánových „zásluhách“ při čistkách mezi studenty z konce 40. a 50. let: *Za zásluhy*, Lidové noviny z 3. IX. 1998 k Pelikánovu státnímu vyznamenání tehdejším prezidentem V. Havlem; Jiří Štátný: *Disident Pelikán pracoval pro StB*, Mladá fronta Dnes z 22. IV. 2009, str. A4, a odpověď Jiřího Vančury: *Jiří Pelikán stalinistou nikdy nebyl a minulost si odčinil*, tamtéž 4. V. 2009, str. A10.

Studentské prověrky z února 1949, o kterých se zmiňuje zn. *spa.* (viz výše), jsem prodělal. Nejhorší na nich bylo, že studentí vylučovali studenty, třeba i z neideologických důvodů. Část naší veřejnosti by byla velmi překvapena, kdyby vešlo ve známost, kdo v prověřkových komisích působil; jiná část by zveřejnění byla velmi nerada.

O několik málo řádků před tímto citátem označil J. Metelka Karla Engliše zlým slovem. Netušil tenkrát ovšem, že za necelých deset let bude také opouštět rektorský úřad Palackého univerzity, a také prožívat další roky v nepřízni.

Ve druhé polovině šedesátých let byl J. Metelka rektorem Palackého univerzity. B. Bydžovský zemřel 6. května 1969 a na rektorátu zavlála černá vlajka – na znamení smutku nad úmrtím nedávno promováného čestného doktora Palackého univerzity. Ale toto znamení smutku za státního svátku považovaly jisté orgány za provokaci, po Metelkově řeči ke studentům při začátku školního roku 1968/69 za další neodpustitelné vybočení. K 31. srpnu 1969 byl Jaromír Hrbek (1914–1992), profesor olomoucké univerzity, jmenován ministrem školství a vzápětí 1. září J. Metelka rezignoval z rektorského úřadu. Od poloviny roku 1970 nesměl vyučovat a pracoval ve výpočetním středisku přírodovědecké fakulty umístěném v Moravských železárnách. V mírnější míře postihla J. Metelku analogie k osudu K. Engliše. (Ale byla i podstatná odlišnosti. Ke 30. červnu 1970 chtěla univerzita rozvázat s J. Metelkou pracovní poměr, avšak závodní výbor ROH nesouhlasil. Až 30. června došel ministrův pokyn k Metelkovu přeražení do výpočetního střediska.)

Pamatuji si, že na jedné oslavě Bydžovského jubilea – patrně to byla zmíněná oslava osmdesátin v roce 1960 – vzpomínal B. Bydžovský sám i na své druhé rektorské období. Měl jsem dojem, že pro výjimečnost v historii univerzity si na jeho opakování zakládal. Nějak jsem si toho povšiml, protože jsem věděl, co postihlo rektora Engliše. Nějak jsem tenkrát cítil – a dnes s velkým odstupem to stále cítím – že od druhého rektorského období B. Bydžovského nelze si odmyslit osud, který postihl jeho přímého následníka i přímého předchůdce, K. Engliše.

Tolik citát z brožurky o B. Bydžovském.

Když J. Metelka později vážně onemocněl, rektorát olomoucké univerzity neváhal mu pomáhat – to vím od blízkého Metelkova spolupracovníka. [Bohužel ve Vencovského knížce není ani zmínka, že by se byl rektorát pražské univerzity zajímal o Englišův poučivý osud.] Od něho též vím – a mohu to i potvrdit – že, ač ovšem člen totalitní strany, k náboženské svobodě choval velký respekt projevovaný i činy.

* * *

Eduard Čech je zvláštní případ. Výslovně zdůrazňuji, že co napíši, vím z „ústního podání“, nikoliv z písemných dokladů.

Slychal jsem, že za protektorátu navrhl německým okupačním úřadům zřízení matematického ústavu, dokonce prý nebyl jediný, kdo návrh podepsal. Ucházel se o místo vysokoškolského profesora v Německu, snad ve Vratislavi. O tom se zmiňuje Jaroslav Folta (1933–2011): *Poslední rozhovor s profesorem Bohumilem Bydžovským*.⁵ Dívat se na tyto Čechovy pokusy nelze bez připomenutí, že s nimi přicházel v době, kdy v koncentračním táboře Sachsenhausen

⁵ Viz už v závěru V. části citovaný *Jubilejní almanach*, str. 37–41, zvláště strana 39.

bylo přes 1 200 českých studentů a nemálo českých vysokoškolských Čechových kolegů bylo brutálně – až k smrti – perzekvováno.

E. Čech o těchto zásazích věděl zblízka, totiž z případu Bedřicha Pospíšila (1912–1944), v němž viděl velice úspěšného a nadějného člena svého topologického semináře. Andrea Lukášová ve vzpomínce *Bedřich Pospíšil*⁶ píše:

Pospíšilovo zatčení gestapem 29. dubna 1941 bylo důsledkem jeho účasti v kroužku vysokoškolských studentů, kteří se v době okupace scházeli v jedné z brněnských kaváren a otevřeně kritizovali okupaci a situaci, v níž se český národ ocitl.

V říjnu 1954 jsem slyšel, jak důvody Pospíšilova zatčení popisoval E. Čech: B. Pospíšil byl členem komunistické buňky; E. Čech u svého známého kolegy z Německa (nepříliš jasně si vzpomínám, že jmenoval E. Ullricha, který byl v první polovině čtyřicátých let redaktorem referátového periodika *Zentralblatt für Mathematik*) dosáhl intervence ve prospěch Pospíšilova propuštění; zmařilo je brněnské gestapo. Otázka, komu věřit, je skoro zbytečná. S jistotou lze říci, že zájem komunistů o český národ je protimluv.

Znovu cituji z Jubilejního almanachu, str. 139:

Po válce, když byl B. rektorem (1946 až 1947), dostal od ministerstva příkaz, aby z toho (tj. ze zmíněných Čechových protektorátních pokusů) vyvodil příslušné důsledky. Předal vše disciplinární komisi, její vyšetřování se táhlo. Čech vstoupil po válce do strany, přišel rok 1948, přestalo se o tom mluvit. (Bydžovského přímá řeč:) Upřímně řečeno musím říci, že jsem byl rád, že to takhle skončilo.

Zamlčování či zkršlování, které je zcela zcestné, uplatnila A. Lukášová i ve svém článku *Eduard Čech*.⁷

O Čechových politických názorech za první republiky nevím nic. Brzy po květnu 1945 vstoupil do „správné“ strany; zda tím zamýšlel neutralizovat své protektorátní prohršky, zůstane ovšem nezodpovězeno. Ale považuji za zcela vyloučené, že by E. Čech byl uvědomělým straníkem. Byl jsem nejednou svědkem, že v úzkém kruhu mluvil jinak než při veřejném projevu.

E. Čech byl – už po únoru 1948 – čtyři roky mým šéfem. Rok v Badatelském ústavu matematickém, tři roky za aspirantury v Matematickém ústavu Akademie. Za tuto dobu mě nikdy nevyzval ani k nejmenšímu politickému postoji. To nebyla samozřejmost, zvláště ne v první polovině padesátých let. Bude to znít asi překvapivě: Nejhrubší nucení ke členství ve straně jsem mohl sledovat na svém pracovišti – katedře matematiky pražské stavební fakulty – ve druhé polovině osmdesátých let. Horlivě se jej účastnila nedávná místopředsedkyně Jednoty českých matematiků a fyziků Milada Kočandrlová.

⁶ *Matematika v proměnách věků IV*, Brno, 2007 (ed. Eduard Fuchs), str. 221–223.

⁷ Tamtéž, str. 216–220.

B. Rozbor Kořínkova elogia na Františka Vyčichla

Navazuji na část IV.B.

Jakmile jsem se důkladně seznámil s Kořínkovou oslavnou řečí na F. Vyčichla z ledna 1959, napsal jsem tehdejšímu předsedovi Jednoty českých matematiků a fyziků Štefanu Zajacovi dopis, který téměř celý ocituji:

* * *

Praha 6. října 2004

Vážený pane předsedo,

prosím Vás, abych se na Vás mohl obrátit v této záležitosti: 22. dubna 2005 – tedy asi za půl roku – bude 100 let od narození Františka Vyčichla. Jistě patřil k členům Jednoty, kteří se o ni za jejích téměř 150 let nejvíce zasloužili. Bylo by tedy dobře, aby „Pokroky“ členům Jednoty F. Vyčichla připomenuly.

Patrně nejvhodnějším způsobem by bylo otištění řeči, kterou pronesl Vladimír Kořínek na slavnostním vzpomínkovém shromáždění v Akademii k prvnímu výročí Vyčichlova úmrtí.

Příkládám kopii Kořínkova rukopisného záznamu přednášky – v Archivu Akademie jej našel J. Bečvář – i strojový přepis, který jsem na str. 1 opatřil vysvětlující poznámkou (předpokládá, že projev bude otištěn). Předem Vám velmi děkuji, jestliže návrh posoudíte a seznámíte J. Bečváře nebo mě se svým stanoviskem.

Pozdravuji Vás

Zbyněk Nádeník

* * *

Zmíněná vysvětlující poznámka připojená k záhlaví elogia zněla takto:

V archivu Akademie věd ČR našel doc. Jindřich Bečvář koncept delšího projevu, který přednesl prof. Vladimír Kořínek na vzpomínkovém shromáždění v Akademii k prvnímu výročí Vyčichlova úmrtí. J. Bečvář mě – jako pamětníka F. Vyčichla – s Kořínkovým projevem seznámil. Díky vzácnému porozumění předsedy Jednoty doc. Štefana Zajace vychází nyní Kořínkova řeč k 100. výročí Vyčichlova narození.

Čtenářům, kteří nepamatují 50. léta a nepoučili se o nich, je třeba připomenout výjimečnost Kořínkova veřejného proslovu nepostrádajícího v té době vzácné prvky občanského postoje: V řeči není ani nejmenší náznak úlitby tehdejší politické moci a v závěru je zcela zřetelná kritika tehdejšího systému. Velmi by pochybil, kdo by se na Kořínkův projev díval pouze z dnešního pohledu.

Mezi F. Vyčichlem a V. Kořínkem bylo hluboké přátelství. Pamatuji si na působivá Kořínkova slova při posledním rozloučení s F. Vyčichlem. Obsáhlý

nekrolog napsali Ivo Babuška, Karel Havlíček a František Nožička: *Památce prof. RNDr. Františka Vyčichla*, Časopis pro pěstování matematiky 83(1958), 374–387. Od Vyčichlova úmrtí uplynulo téměř 50 let. Už dvě učitelské generace F. Vyčichla nepamatují. V obětavosti a práci pro Jednotu, vědu, školu – její učitele i studenty – byl a stále zůstává těžko dosažitelným vzorem.

Zbyněk Nádeník

* * *

Předseda Š. Zajac reagoval téměř obratem. Telefonicky mi sdělil, že – ačkoliv zatím stačil elogium jen zběžně přečíst – líbí se mu a patrně je doporučí redakční radě Pokroků k otištění.

Za více než 3 měsíce – 24. ledna 2005 – jsem předsedovi Š. Zajacovi napsal znovu; cituji předposlední odstavec:

* * *

... Dovolte mi prosím, abych se vrátil ke svému dopisu z 6. října m. r. a k zásilce Kořínkova elogia na F. Vyčichla. Děkuji Vám ještě jednou za Vaše příznivé stanovisko k publikaci, které jste mi sdělil telefonicky v polovině října. Ale 100. výročí Vyčichlova narození bude za tři měsíce a zatím ani já, ani J. Bečvář (který vyjádřil ochotu připravit elogium k tisku) nemáme žádnou zprávu o stavu, v jakém je Kořínkova slavnostní řeč v „Pokrocích“. Budu Vám povděčen, seznámíte-li mě s ním.

* * *

Za měsíc mi předseda Š. Zajac telefonicky sdělil, že elogium by mohlo být otištěno v letošním 2. čísle Pokroků (tj. v roce 2005).

Ale už 11. března 2005 došlo k obratu. Stručně jsem jej připomenul předsedovi Š. Zajacovi v dopisu, který – až na krátké tři úvodní odstavce – byl politickým rozbohem Kořínkova elogia:

* * *

Praha 22. března 2005

Vážený pane předsedo,

zase Vám nejdříve ještě jednou děkuji, že jste mi 11. t. m. zatelefonoval a seznámil mě s výhradami vůči přetištění v Pokrocích celého elogia na prof. F. Vyčichla, které pronesl prof. V. Kořínek v Akademii v lednu 1959 a které – když je v archivu Akademie našel doc. J. Bečvář – jsem Vám poslal 6. října m. r. v xeroxové kopii původního Kořínkova konceptu i v jeho strojovém přepisu s prosbou o uveřejnění v Pokrocích k 100. výročí Vyčichlova narození 22. dubna

1905. Zvláště jste vyjádřil opakovaně pochybnosti, jak by mladí doktorandi posuzovali, že Pokroky otisknou chvalořeč na člena komunistické strany dokonce už od května 1945.

Dovolte mi prosím, abych zopakoval, co jste jistě vyrozuměl při našem telefonickém rozhovoru. S otištěním pouhého torza Kořínkovy řeči, jak jste se o něm zmínil, nemohu souhlasit. Jedině z celého elogia vyniká, jak smýšlel a jednal F. Vyčichlo i V. Kořínek.

Velmi Vás prosím – a předem Vám děkuji – abyste mým dalším řádkům věnoval svou pozornost. Vybral jsem všechna místa z elogia, která nějak souvisejí s politickými poměry z období téměř 15 let od roku 1945. K těmto místům připojuji své komentáře, které jsou dílem obecné, dílem osobní. Jsou rozděleny na delší první část a kratší druhou část, obsahově odlišné.

Komentář ke Kořínkovu elogiu z roku 1959

První část komentáře

str. 238, ř. 18 zd.: ... (F. V.) *vstupuje do KSČ hned po květnu (1945).*

— Teror rozpoutaný KSČ po únoru 1948 vrcholil koncem 40. a začátkem 50. let. Pro vstup do strany **před** tímto bezprávím lze v konkrétních případech nalézt i polehčující okolnosti. Vaše obavy ohledně soudu mladých doktorandů jsou mi nesrozumitelné i z tohoto důvodu: Jak by doktorandi posuzovali, že Vaším předchůdcem v nejvyšší funkci Jednoty byl prof. J. Kurzweil, který do KSČ vstoupil, když už o jejím teroru věděl? — F. Vyčichlo prožil jinošský věk ve velmi skromných poměrech, V. Kořínek několikrát zdůrazňuje jeho sociální citění; nepochybně vnímal, jak mnoho bylo sociální nespravedlnosti za první republiky. Zcela jistě nevstupoval do KSČ z kariérismu. Ještě v roce 1939 se habilitoval na KU a ČVUT.

str. 238., ř. 5–4 zd.: *Účastní se téměř až do své smrti budování nové socialistické střední školy.*

— Od roku 1918 byla Jednota v čele snah o reformy našeho školství, a to vysloveně se socializujícími tendencemi. V roce 1947 podala Jednota ministerstvu návrh [Časopis pro pěstování mat. a fys. 72 (1947), D100–D119], z jehož preambule vyjímám: *Veškeré školství je věcí státní. Veškerá školská výchova je bezplatná. Školská výchova až do ukončení pubertálního vývoje je jednotná.* Pro takovou reformu se tehdy velice zasazoval předseda Jednoty prof. B. Bydžovský. Nevidím nejmenší důvod, proč zatajovat, že Jednota usilovala o takovou – socialistickou – školu. Je jiná věc, kam jednotná škola v důsledku poměrů z 50. let sklouzla. Naštěstí Vyčichlovy předměty M a DG byly vůči ideologii nejvíce imunní. — Nemohu nevyslovit na pozadí dnešního školství svůj názor: Škola má být státní a bezplatná, v tomto smyslu „socialistická“.

str. 239 ř. 6–5 zd.: (F. V.) *si dobře byl vědom celého významu matematiky pro vzdělání dnešního socialistického člověka, ...*

— Kdy se v období socialistického člověka stala maturita z matematiky na gymnáziích nepovinnou jako nyní? O „dnešním kapitalistickém člověku“ a jeho vzdělání platí ve vrchovaté míře verš, jehož autorem byl Iuvenalis: *Difficile est saturam non scribere.*

str. 242, ř. 5–10 sh.: ... (F. V.) *hned po květnu 1945 vstoupil do komunistické strany Československa a stal se jejím váženým členem. ... radoval se upřímně z úspěchů při budování socialismu. ... Vystupoval vždy a všude jako uvědomělý a poctivý komunista a přikládal všude ruku k velkému dílu.*

— K první větě viz už pozn. ke str. 238 v této části na str. 279.

— K druhé větě: Na začátku 50. let se dostalo matematikům velké státní podpory (Matematický ústav, aspirantury). Jejím získání věnoval F. Vyčichlo mnoho úsilí a je zcela pochopitelné, že z ní měl radost. Nelze vyloučit, že to byla též součást metody „bič a cukr“, i když taková osvědčená rafinovanost u velmi mnoha tehdejších politiků přesahovala jejich myšlenkovou potenci.

— K třetí větě: F. Vyčichlo nebyl politický kariérista, viz závěr pozn. ke str. 238 v této první části s druhou pozn. ke str. 242 v následující druhé části.

str. 242, ř. 15–16 sh.: *V roce 1956 byl mu (F. V.) udělen Řád práce.*

— Za svou výjimečně intenzivní a široce rozloženou činnost (při níž se nešetřil, zemřel v nedožitých 53 letech na těžké astma) si státní vyznamenání za vynikající práci zasloužil. Ostatně F. Kahuda, od roku 1956 – kdy významně pomohl Jednotě z její pětileté agonie po téměř smrtelném úderu z roku 1951 – dlouholetý předseda Jednoty, dostal k 10. výročí „Vítězného Února“ „Řád lidových milicí“ [Pokroky 16(1971), str. 96]. To bylo něco zcela jiného.

str. 242, ř. 22–24 sh.: *Často hovoříme o novém socialistickém člověku. ... Nuže ve Františku Vyčichlovi máme skvělý a docela konkrétní příklad takového člověka ...*

— Kdybychom postavili vedle sebe F. Vyčichla jako „socialistického“ člověka a nynějšího „kapitalistického“ člověka s jeho dravostí a bezohledností, komu dáme přednost? Viz též pozn. ke str. 239 v této první části.

Druhá část komentáře – protějšek k části první

str. 242, ř. 8–9 sh.: *Skličovaly jej (tj. F. V.) velmi silně chyby a omyly, kterých jsme se při tom (tj. při budování socialismu) dopouštěli.*

— Viz následující poznámku.

str. 242, ř. 13–14 sh.: *Dotýkaly se ho (tj. F. V.) hluboce tvrdosti, které se u nás při budování socialismu dělaly a snažil se je nebojácně ze všech sil zmírňovat a odstraňovat.*

— Ke konci 50. let bylo v oficiálních projevech naprosto nepřipustné spojovat „budování socialismu“ s chybami, omyly a tvrdostmi od KSČ. Oba citáty ukazují F. Vyčichla ve zcela jiném světle, než se z dnešního pohledu může jevit jeho „vstup do KSČ hned po květnu 1945“. Oba citáty, pronesené na pozadí bezohledné brutality a bezpráví od KSČ, jsou rovněž známkou Kořínkova velmi uvědomělého občanství a osobní odvahy, o čemž by dnešní mladá generace matematická měla vědět.

str. 242, ř. 9–10 sh.: *Vystupoval vždy a všude jako uvědomělý a poctivý komunistů ...*

— To byl jak pro F. Vyčichla, tak hlavně pro V. Kořínka výrok, který lze vyloučit i takto: Oba věděli, že jsou též nepoctiví komunisté. Říci to jen náznakem veřejně bylo koncem 50. let zcela nepřipustné, V. Kořínek to přesto udělal.

* * *

Naprosto nepodlézavý charakter Kořínkova elogia z ledna 1959 vynikne, srovnáme-li je s časově blízkým projevem, který v květnu 1961 pronesl – k 40. výročí založení KSČ – tehdejší předseda Jednoty a ministr školství František Kahuda na zasedání ÚV JČMF, tedy sice při zcela jiné příležitosti, ale v prostředí analogickém tomu, ke kterému mluvil V. Kořínek. Kahudův projev byl otištěn v Pokrocích 6(1961), 192–200. Nese se zcela v duchu tehdejší oficiální rétoriky. Prosím Vás, přečtěte si alespoň začátek a konec Kahudovy řeči; z ní cituji jen zcela ze závěru:

Komunistická strana Československa ... je naší ctí a naší slávou. Proto ať žije Komunistická strana Československa a její ústřední výbor!

Takto se mluvilo – a povinně k tomu tleskalo – na ústředním výboru Jednoty zhruba 10 let od období, kdy vrcholil teror a politické vraždy, rozpoutané KSČ po únoru 1948.

Prosím Vás o odpověď na tuto otázku: Co usoudí mladý doktorand, který je poučen o zločinech KSČ, který si v Pokrocích přečte servilní perly z Kahudova projevu (nejsou v Pokrocích jediné) a který v Pokrocích ze začátku 90. let nenajde článek, jímž by se Jednota distancovala od jakékoliv servility vůči KSČ?

* * *

Předpokládám, že o definitivní podobě článku v Pokrocích rozhoduje vedoucí redaktor prof. M. Křížek. Pokud z Kořínkova elogia otiskne jen výňatek, dopustí se cenzury a bude si moci podat ruku s 40 roky komunistického období zvůle a úpadku.

Opakuji své poděkování, že jste tento můj dopis celý přečetl. Předem Vám velmi děkuji, jestliže mé argumenty ve prospěch elogia uvážíte a vahou své nejvyšší funkce v Jednotě se zasadíte o jeho úplné uveřejnění spolu s vysvětlující

poznámkou o 50. letech, kterou jsem Vám doporučoval při našem posledním telefonickém rozhovoru.

Tento dopis, za jehož zařazení do archivu Jednoty rovněž předem děkuji, můžete dát přečíst – ale prosím celý – komukoliv.

Pozdravuji Vás.

Zbyněk Nádeník

* * *

Na tento rozbor Kořínkova elogia jsem nikdy nedostal od předsedy Š. Zajace ani nejkratší odpověď. Dal-li vůbec předseda Š. Zajac můj rozbor přečíst některému kolegovi, ani ten se neozval.

V polovině října 2006 vyšlo celé elogium v Informacích České matematické společnosti č. 63, 21–28 i s mým krátkým úvodem, který jsem předsedovi Š. Zajacovi poslal už v říjnu 2004; úvod byl doplněn poznámkou krátce vystihující, jak se k elogiu postavila redakce Pokroků. O uveřejnění se zasloužili Jindřich Bečvář a Jiří Rákosník, kteří vedou redakci Informací ČMS.

* * *

Velmi by se mýlil, kdo by si nyní myslel, že ve Vyčichlově blízkosti se pohybovali jen kolegové, kteří mu byli nakloněni, oceňovali jeho úsilí směřující nikoliv k prospěchu vlastnímu, ale k prospěchu celé matematické obce. Pro ni by v poměrech z konce 40. a pak 50. let nebyl mohl tolik vykonat, kdyby se občas nebyl projevil jako dvořan či poddaný z Andersenovy pohádky „Císařovy nové šaty“ a nepěl na ně chválu, ač věděl, že císař je nahý. Kdo zmíněná léta neprožil v dospělém věku, musil by mnoho – a z různých stran – číst, aby se s tehdejšími poměry seznámil a mohl posoudit, zda F. Vyčichlo někdy přece jen nezašel v chvále císařových nových šatů dál. Navíc by musel pamatovat, že F. Vyčichlo měl kolem sebe i „přátele“, kteří s netrpělivostí čekali, zda jeho chvála císařových nových šatů bude podle jejich měřítek dostatečná či nikoliv – tato druhá možnost by ony „přátele“ zvláště potěšila.

Budu zcela určitý. K měsíci čsl.-sovětského přátelství byl v Časopisu pro pěstování matematiky 76(1951), 235–236, Vyčichlův článek *Dva vzory ze sovětské matematiky*. V něm na str. 235 čteme: ... *Další, a ovšem ne poslední důvod nebývalého rozmachu (rozumí se sovětské matematiky) byl velký zájem o vědu a pochopení jejího významu pro budování socialismu vedoucími politickými činiteli sovětskými a hlavně samotnými geniálními V. I. Leninem a J. V. Stalinem. ...*⁸

⁸ Nechci vyvolat dojem, že takto se vyjadřoval jen F. Vyčichlo. Též E. Čech mluvil obdobně. Viz jeho *Poznámky o úkolech matematiky po zřízení Československé akademie věd (Projev na první schůzi mat.-fyz. sekce)*, Časopis pro pěstování matematiky 78(1953), 5–9; na straně 9 čteme: *Pro nás, které vychovala komunistická strana jedinou vědeckou teorií dialektického materialismu, není nebezpečí, že sklouzneme do idealistického bahna. ...*

Ve školním roce 1950/51 jsem byl asistentem na početné katedře matematiky ČVUT, kterou vedl F. Vyčichlo. Při jedné katedrální schůzi se střetl s Vladimírem Knichalem (1908–1974),⁹ ač jinak s ním byl spřátelen. Šlo o vznik axiomatických systémů. V tehdejší terminologii zastával V. Knichal *idealistické stanovisko* (nevím, zda už tenkrát byl ve straně), F. Vyčichlo tehdy jediné správné *stanovisko materialistické*. Ač od této příhody uplynulo už šedesát let, vzpomínám si, že mi tehdy bylo F. Vyčichla líto a za něho i trapně. Ale byli přítomni i soudruzi, které jsem výše nazval Vyčichlovými „přáteli“. Dychtivě čekali, jak se F. Vyčichlo vyjádří.

* * *

Rád píši, co jsem už dříve naznačil: Pohyboval jsem se ve Vyčichlově blízkosti asi deset let a v nich jsem necítil od něho ani náznak jakéhokoli politického nátlaku. Má zkušenost z téměř padesáti let, za nichž jsem vystřídal sedm šéfů, je tato: Čím opravdovějším byl jejich zájem o matematiku, tím méně dbali na „kádrový profil“ svého pracoviště.

Tak, jak F. Vyčichlo nešetřil své zdraví při práci v prospěch naší matematické obce, nemá v ní obdoby.

Své vzpomínání na Františka Vyčichla uzavřu zcela osobně. Stipendium v Badatelském ústavu matematickém na školní rok 1950/51 jsem získal nepochybně na Vyčichlovo doporučení. Snad se mi je podařilo oplatit v roce 1969, kdy jsem dosáhl, že Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický začal udělovat stipendia studentům geodetického oboru ČVUT, kteří měli k matematice blízko a s kterými jsem v ní více pracoval. Nemůže překvapit, že tato stipendia při všeobecném normalizačním ochrnutí po několika letech zanikla. V 90. letech se mi je nepodařilo obnovit, ač tehdejší ředitel Výzkumného ústavu Ing. Miroslav Roule, CSc. (můj posluchač z druhé poloviny padesátých let) měl pro ně velké porozumění. Příčiny nebyly na straně Výzkumného ústavu.

⁹ Po Eduardu Čechovi byl druhým ředitelem Matematického ústavu ČSAV; viz Jaroslav Kurzweil: *O životě a díle člena korespondenta ČSAV prof. Vladimíra Knichala*, Časopis pro pěstování matematiky 100(1975), 314–324.